

Tanügyi élet a Sóvidéken

Ahol a világ véget ér, ott kezdődik a Sóvidék. A világ itt két vasutat is jelent: a nyarárdmenti keskenyvágányút, és a Kisküküllő-völgyi rendes nyomtávút. Mindkettőnek Parajdon van a végállomása.

A tág értelmezésű Sóvidékhez tartozik Parajd, a két Sófalva, Atyha, Korond, Szováta, Sóvárád, Siklós és Szolokma. Minthogy azonban a megyehatár kettébe szeli a tájat, ezúttal nem szólok a négy utóbbi helységről, csupán az előbbiekről, amelyek történelmileg is az egykori parajdi, illetve korondi járáshoz tartoztak.

Hadd idézzük Jókai Mór 1853-ból származó sóvidéki „útilevelét”: „... midőn Korond felett a magas Kalonda hegy ormára feljutottunk, egy panoráma áll előttünk, melynek elragadó szépsége leigáz szívet és lelket. Alant a félig nyílt völgyben öt falu látszik egymáshoz oly közel, hogy szinte egynek vélhetnők, ha toronyaik el nem különböznék: gyümölcsös kertek szelíd zöldje, melybe a fehér házak belemártva látszanak lenni, oly kellemes árnyéklatot képez a völgyteknő kalászos oldalaihoz, mik mindig tágabb kört nyitva a távolban a havas bércek körrajzait engedik láthatni.”

A Hargita és Firtos közé szorult tájék — földjük ötöd, hatod osztályú — az utóbbi években „megugrott” anyagilag és szellemileg is. Két közszékhelypontot, Korondot és Parajdot a külső világ is célba vett: modern kerámiaüzem épült az előbbiben, s kinővőben az új parajdi sóbánya.

A tájék szellemi állapotáról, kulturális megugrásáról eleddig hézagosan beszéltünk. Pedig nem egy országosan elismert mozgalom erről a vidékről indult el, például az iskolai turizmus (többször is Korondon tartották meg a megyei pionirtanácsok turisztikai metodistáinak országos értekezletét); a tapasztalatokból egy kis könyvecske is született. Sóvidéki kezdeményezés az is, hogy a román—magyar kulturális cserék folyamatában az iskolák számára a legigazibb út a baráti kapcsolatok kiépítése. Ezért keresett és talált testvér-iskolát és falut Parajd a Vrancea megyei Străoaneban...

Nyolc évig tanítottam Korondon. Nem nagy idő. Azonban a mai oktatás forrongásának korában talán elegendő. Jellemző, hogy jórészt kicserélődött az a pedagógus-gárda, amellyel megkezdtük a „prófétáskodást”. Nyolc év alatt nem kevesebb, mint négy igazgató váltotta egymást. Volt olyan esztendő, amikor kettő is. „Nem jó az a kutya, amelyik a saját vackát megugatja” — jut eszembe a Sóvidéken is ismert közmondás manapság, amikor már nem ott dolgozom, s csak haza-hazajárok. Remélem, a saját buktatóimnak letisztult kivetítése, a hibák józan föltárása csak segíthet abban, hogy a sóvidéki oktatás tovább fejlődjék.

Nézem az iskolába igyekvő egyenruhás, karszámos gyermekhadat. Vajon hová kerülnek az iskola elvégzése után? Hányan mennek majd úgy el, hogy távozásukban benne legyen a visszatérés gondolata, hogy az itt kapott szellemi útravalót ezen a „különös illatú földön” kamatoztassák?... Talán még az 1913-as — akkor délibabosnak tekintett — folyamodvány korondi megfogalmazói sem hittek komolyan, hogy dédelgetett álmuk-vágyuk valóra válik; a Sóvidék az utóbbi emberöltő során közel 100, egyetemet végzett értelmiségit adott az országnak...

Kulturális múlt statisztikákkal, idézetekkel

Kezdjük a „visszaszámolással”. 1720 — az első dokumentum a korondi iskola „jelentkezéséről”. 1722 — az atyhai iskola is felzárkózott a nagyon is haramszzerű kezdeményezéshez. A sófalviak még régebbinek tudják iskolájukat. Most kutatják a bizonyítékokat. Sajnos, a Sóvidéknek nem volt a háromszéki Berecz Gyulához vagy a Maros megyei Imreh Barnához mérhető tollforgatója, aki legalább a mérőföldköveket rögzítette volna. Nem ismerjük a Sóvidékről kirajzolt

értelmiségiék szerepét, jelentőségét. Ha nem is volt közöttük világraszóló nagyság, a vidék önismerete, az újabb erőmértés szempontjából elengedhetetlenül fontos volna ez.

Talán ebből az igényből született e felmérés is: a korondi iskola fennállása 250. évfordulójának utóhatásaként, arra törekedve, hogy bemutassam azt a nagy ívelést, amelyet a Sóvidék oktatása a felszabadulás óta megtett. A tájék hajdani kulturális állapotának jellemzésére idézzük az 1910-es népszámlálás adatait: ebben az évben az öt falunak összesen 12 407 lakosa volt, közülük csupán 6370 tudott írni-olvasni. Még szomorúbb a helyzet a tanyákon: Fenyőkúton 243-ból alig 29 ismerte a betűt...

A tanító tevékenységét főleg gazdasági tényezők akadályozták. A szegényes fizetés arra készítette a pedagógusokat, hogy elsősorban földművelésből, kántorkodásból biztosítsák létfenntartásukat. E nehéz helyzetben is akadtak tanítók, akik sokat tettek a sóvidéki oktatás javításáért. Két nevet említenék: a Korondon tanító Bíró Domokosét és a Felsősófalván tanító Szeitz Margitét. Az egyik gazdálkodni, a másik varrni, szőni tanította meg a sóvidékieket. Kórust, zenekart, színjátszó-csoportot és könyvtárat szerveztek.

A felszabadulás után megváltozott körülmények, de számtalan nehézség közepette kezdték újra a tanítást. A nemrég elhunyt Bartha Jóska bácsi sokat mesélt a hőskorról, az írástudatlanság, a maradiság, a provinciális szűklátókörűség elleni küzdeletről. Szerencsés véletlen folytán szinte mindenik faluban egy rendkívül lelkes, az akkori időkhoz viszonyítva szokatlanul képzett pedagógus-gárda verődött össze, köztük Benczédi Sándor, Haáz Sándor, hogy csak a legismertebbeket említsük. Néhány év leforgása alatt országos hírű tánc csoportok alakultak. Volt idő, amikor még mozigépet is a táncosok nyertek Korondnak és Felsősófalvának. E tanítók nem tekintették állásukat csak nobile officiumnak, hanem annak, amit Füst Milán oly találóan megfogalmazott: „Az oktatói pálya nem foglalkozást jelent, nem is hivatást, hanem életmódot.” A soros kosztózás megálázó feltételei között sem hagyták ott a falut. Hadd beszéljen erről az időszakról a legilletékesebb, Benczédi Sándor: „...a pesti tanulás után Korondon születtem újra. Sokszor kiálltam egy kisebb domb tetejére, elnéztem messze-messze. Hallgattam azt a megnyugtató, fenséges csöndet, s éreztem, hogy dagad a lelkem. Most már tudom azt, ha nem jöttem volna el Pestről ebbe a nyugalomba, ha nem térek vissza azokhoz, akik engem neveltek, a néphez, talán sohasem lett volna belőlem művész. A »belső hang« az ő hangjuk volt, az ő hívásuk, az ő mindennapi életük.” (A Művészet — ma Új Élet első számában.)

A nehézségek elsősorban a pedagógushiányban jelentkeztek: gyakran történt meg, hogy az előbb említett Bartha Jóska bácsi délelőtt a korondiakat tanította, majd 14—16 kilométert gyalogolt, hogy a váraljaiak se maradjanak tanító nélkül.

Mi van, mi lesz?

Ahol nem épül semmi, s egyre több ház ablakára-ajtájára deszkát szegeznek, onnan a fiatalság elvándorol, s az öregek álmatlan éjszakákon összeszámolják, hány család van kihalófélben. A sóvidéki falvak elnéptelenedéséről — Atyha kivételével — nincs szó. Inkább visszavándorlás, mint elvándorlás van... Évente több család költözik haza Korondra és Parajdra, mint amennyi elmegy... Korondon az iskola alig győzi befogadni hatszáz tanulóját.

Az utóbbi években olyan épületekkel, szemléltető eszközökkel gyarapodtak az iskolák, amelyekről a sóvidékiek álmodni sem mertek. A korondi általános iskola tiztantermes, laboratóriummal felszerelt hajlékot kapott; fölépült a parajdi iskola nyolctantermes épülete, kéttantermes tanoda Békástanyán, új iskola Fenyőkúton, Pálpatakon. Kibővítették az alsó- és felsősófalvi iskolákat, osztatlan „intézetek” alakultak a Korondhoz tartozó Vadasmező, Cika, Tóhely tanyabokron. Teljesen kicserélődtek a régi, hosszúkás, az évjáratok bicskával bevéselt neveit őrző padok, asztalok és sok egyéb felszerelés.

A sóvidéki tanügy legnagyobb vívmánya a korondi líceum volt. 1962-ben alakult szerény keretek között, még szerényebb szakember-fedezettel: mindössze négy okleveles tanár és hat érettségizett kezdte a tanítást. Tizenegy éven át a Sóvidék szellemi központja volt, padjaiból több mint 150 tanuló került ki, s ma is öröm tölt el, hogy a korondi líceum sok maturandusa országos hírű iskolák végzettjeit megelőzve jut be az egyetemekre.

Újabbán átalakult kerámiai szakiskolává. Két osztályban 68 tanuló sajátítja el, többé-kevésbé modern körülmények között, az általános és a kerámiával kap-

csolatos ismereteket. Sajnos azonban, nincs megfelelő képzettségű keramikus tanár, aki új utak keresésére ösztönözné az iskolásokat.

Parajdon keményen tartja magát a IX. és X. általános osztály. A falu itt értette meg legjobban a tizosztályos oktatás jelentőségét. A legmesszebbmenően támogatják. Büszkén is emlegetik, ha erre terelődik a szó...

Atyha, ez a hegyen felejtett kislefalu egyre zsugorodik; az iskolában majd minden évben újabb osztályterem marad üresen. „Úgy lehet, én leszek a legutolsó, aki behúzza maga után az ajtót” — mondja az atyhai igazgató.

A két tanyacsoporton — bár nagy az elvándorlás — egyenlő a korondival a szaporulat: Fenyőkúton, Pálpatakon átlagban 30—30 gyerek születik évente. Még erős iskolaközpontok lehetnek...

Amire nem számított senki, a tavaly hajszál tartotta vissza a felsősófalvi iskolát a veszélytől: egy osztály megszűnésétől. Marad tehát továbbra is a két végtel: egyik felől 35—40 létszámú párhuzamos osztályok (például Korondon), másik felől a megszűnés Damoklész-kardja... Országos gondok, sóvidéki gondok.

Rajztanár nincs ezen a tájon. Egyébként a szakemberhiány egyik iskolai évről a másikra öröklődött. Mindig hiányzott valamilyen szakos. Ha volt zene-tanár, nem volt tornatanár vagy matematikus. Ha netán minden együtt volt, kezdődött az áskálódás. Az idei tanév talán új korszak kezdetét jelentheti. Csak ebben az iskolai évben hét, egyetemet-főiskolát végzett fiatal pedagógus került a Sóvidékre. Most már nagyjából teljes az egyenleg. Azonban még mindig hiányos a zene, a testnevelés és a rajz tanítása. Szinte érthetetlen ez, amikor „pedagógus-sűrűség” tekintetében jól állunk. A parajdi vagy a korondi művelődési otthon igazgatója évről évre elbúsongta megyei tanügyi gyűlésen sztereotip panaszát: ismét „lelépett” a zenetanár, pedig már az újságoknak is bejelentette, hogy nyolcvantagú dalárdát szervezett. Elgondolkoztató — a megyei szervek felé is —, hogy ilyen, több folklórzóna határán fekvő vidéken fehér holló legyen a muzsikus.

Azért akad fehér holló: Kis Sándor tanító hosszú évek óta egy zenetanár céltudatosságával irányítja, pallérozza az alsósófalviak zene- és táncművelését. Parajd ebben is megelőzte a többi falut: egyik szülőttje hazajött zenét tanítani.

A század elején s a két világháború között itt élt tanítók teljesen beépültek az általános faluképzésbe. A tanítótól kérdezték meg, hogyan kell gyümölcsfát oltani, ő írt levelet, kérvényt. A háború után az „örökmozgó” pedagógusok kora kezdődött. Gyakran megtörtént (s megtörténik ma is), hogy a nagy-nagy reményekkel, elvárásokkal megkezdett iskolai évet már nem ugyanaz a szaktanár, osztályfőnök fejezte be, hanem egy valahonnan előrángatott, felvételizni készülő, érettségizett diák. Hol Szováta, hol Székelyudvarhely szippantotta el a legjobb pedagógusokat. Mondták is a falusiak, amikor új tanár került oda: „na, ennek se nézünk sokáig a szemébe.” Parajd, az egykori mezővárosi státusára érzékeny nagyközség, jobban gazdálkodott tanárembereivel, mint Korond. Jobb feltételeket biztosított számukra, mint például a városi rangra emelkedett Szováta. A pedagógusok nagy része meglepedett, ma már többen laknak néptanács biztosította tömbházban. Lényegesen kisebb itt a „lelépés”.

Korond és a két Sófalva pedig ahhoz a ténhez hasonlítható, amelyek sok tejet ad, de felrúgja a sajtárt. Mindig kitűnő szakembereket kapott, de sohasem becsülte meg őket. Érdemes volna összeszámolni: hányan futottak be látványos karriert máshol, mert a néptanács és más szervek nem éppen marasztaló magatartása, a mindenfajta „nadrágos” ellen megnyilvánuló bizalmatlansága megakadályozta őket abban, hogy letelepedjenek. Sokszor a megnemértés, az itteni életvitel erőszakolása vetett véget a kezdeti rügyfakadásnak. Országos botránnyá nőtt az az eset, amikor a jó képességű rajztanárt azért bántalmazták kollégái, mert nem akar velük versenyt inni... Hasonló balszerencse kísér a sportszakosokkal. Paradox helyzet, hogy az a vidék, amely egy világbajnokot és egy olimpiai adott a parajdi Kerekes József, illetve a korondi Lőrincz Márton személyében, a sarjút és tömegsport többéves pörében az előbbi javára veszítsen.

Életkor, végzettség

Már említettem, hogy a Sóvidék öt falujában főleg fiatalok tanítanak. Érdemes egybevetni az egyes iskolák pedagógusainak átlagéletkorát: Parajd 35,79, Korond 32,35, Alsósófalva 31,33, Felsősófalva 30,32, Fenyőkút 28, Pálpataka 24, Atyha 30, Békástanya 26 év. Ez a statisztika egyébként jellemző; minél kisebb egy település és minél távolibb, annál fiatalabbak nevelői: még kezdők. Ahogy telnek

az évek, behúzódnak a nagyobb és műút, vasút mellé települt helységeikbe. Innen ered Parajd és Korond magas átlaga.

A pedagógusok zöme az ötvenes években kezdte tevékenységét, de a fiatalok is 8—10 évi szolgálatot tudnak maguk mögött. Parajdon, ahol az átlagos életkor a legmagasabb, nyolcan már több mint húsz éve tanítanak.

Az iskolák „kodifikálása” általában a pedagógusok végzettsége alapján történik. Tanfelügyelői látogatások alkalmával előszeretettel hivatkoznak arra, hogy a tanárok nagy része főiskolát, tanítóképzőt végzett, s ez meg is látszik eredményeiken, holott igazságtalanság — véleményem szerint — minden esetben egyenlőségi jelet tenni a végzettség és a kiváló eredmények közé. Az ilyenfajta kodifikálás a pedagógusok egymás közötti kapcsolataiban is kasztokhoz vezet.

A Sóvidéken jelenleg még az öt éves egyetemet végzettek száma is nagyobb, mint a felszabadulás előtt a tanítóké. Érdekes összehasonlításra nyújt alkalmat az itteni pedagógusok végzettség szerinti bemutatása:

	5 éves egyetemet végzett	3 éves főiskolát végzett	Tanítónő	Ovónő	Érettségizett	Összesen
Parajd	5	9	19	4	—	37
Korond	7	10	12	5	—	34
Alsósófalva	3	3	7	1	—	14
Felsősófalva	—	4	8	2	—	14
Fenyőkút	1	3	3	1	3	11
Pálpataka	—	4	3	1	2	10
Atyha	—	2	2	—	2	6
Békástanya	—	—	2	—	—	2
Vadasmező	—	—	1	—	—	1
Cika	—	—	1	—	—	1
Összesen	16	35	58	14	7	130

A statisztika első, nyilvánvaló konklúziója, hogy lényegesen javult a szakember-dotáció, hogy ma csak elvétve, helyettesítésképpen tanítanak érettségizettek. Egész oktatásunk egyik nagy eredménye ez. Öt-hat évvel ezelőtt Fenyőkúton és Pálpatakan még okleveles tanító sem igen akadt. (Ma már a sóvidéki ember sokat ad arra, hogy gyereket milyen végzettségű pedagógus tanítja. Arra is volt eset, hogy a szülők tiltakoztak, mert olyan érettségizett tanított, akinek nem sikerült a felvételi.) E változásnak is köszönhető, hogy az idén a nyolc osztályt végzett tanulók mind bejutottak az általános és szaklíceumokba.

A szaktanár jelenléte azonban nem szülhet látványos eredményeket. A beérés ideje hosszú, hiszen sok esetben mindent az ábcétől kell kezdeni. A környező falvakból verbuválódott korondi líceum tanulói például többször elmondották, hogy ők tanrend szerint sohasem tanultak matematikát. Titáni munka tanárnak, tanulóknak egyaránt felzárkózni — bár valamelyest — a követelményekhez. Egy jó matematikus jelenléte csak 3—4 év múlva érződik valójában. Példa erre a Korondra helyezett Szilágyi Ferenc matematikus esete. Amikor az első évben a „hagyományos” kettő-három helyett 15—20 tanulót „marasztott” — buktatott — javító vizsgára, kövel dobáltak utána, el akarták távolítani a faluból. A falu két tábora oszlott: voltak, akik helyeselték eljárását, voltak, akik elleneztek... Amikor hét év múlva elhagyta Korondot, éppen azok marasztalták, akik egykor a megkövezését követelték. Tanítványai közül ketten végeztek matematikát, kettő pedig fizika-kémiát.

Meglepő, hogy a tanulók kis százaléka választ pályát a tanár tanácsára. Még mindig vannak hézagok a pedagógusok orientációs, formatív, jellemalkotó tevékenységében. A kedvelt pályák nem tükrözik azt a megváltozott szellemi potenciált, amellyel a sóvidéki tanulók — éppen a megjavult szakpedagógus-jelenlét következtében — elhagyják az iskolát. A hagyományos traktoros, gépkocsivezető, szabó, cipész, fodrász, elvétve géplakatos, kőműves szakmák szűk skálája bizonyítja, hogy közelről sem ismerik korunk modern szakmai szükségleteit. Korond esetében még van egy sajátosság: sok gyerek azért végez „csak” szakiskolát, hogy ha idő teltével netán „nem menne a fazék”, biztosítva legyen a kenyere. Egyébként a szakiskola, technikum elvégzése után azonnal visszatérnek az agyaghoz vagy a taplóhoz; ma mindkettő nagyobb jövedelmet jelent, mint a felsorolt szakmák. Ilyen esetben az iskola feladata is lényegesen sokrétűbb, komplexebb.

A végzettség, eredmény taglalásakor feltétlenül szólnunk kell az iskoláskor előtti oktatásról, amely nagy vívmány a Sóvidéken is. Nemcsak a faluközpontokban, hanem a tanyavilágban is óvodák működnek. Korondon három óvoda van, utcánként csoportosítva...

Elég jól állunk tehát szakképzettség dolgában. Ha viszont a sóvidéki pedagógustársadalom szakok szerinti megoszlását vizsgáljuk, kiderül, hogy nem mind arany, ami fénylik; sok az azonos és a humánszakos. Ez a megyei tanügyi figyelmét is elkerülte. Korondon például öt olyan tanár működik, aki bármelyik pillanatban magyart is taníthatna. Sőt, azt szeretne tanítani. Hogy ebből mennyi torzalkodás fakad év elején, a katedra-elosztáskor, nem nehéz elképzelni.

A nemek szerinti megoszlás

A sóvidéki iskolákban is már jó néhány éve átbillent az egyensúly a nők javára. A kérdés világprobléma, rengeteget írnak róla, csupán a kiutat nemigen találják meg. Pedig a kérdés „kényességét“ rosszul sikerült házasságok, a vénleányságba beleöregedett hajótöröttek, a délibábos szerencsevárásban élő tanítónők esetei igazolják. A közvélemény sajnos elítéli, ha egy tanítónő traktoroshoz, sofőrhez megy férjhez, avagy — ne add Isten! — családon kívül születik gyereke. Az évvégi megyei kiértékelőkön is szívesen hozakodnak elő sikamlós történetekkel, de azzal már keveset törődnek, hogy a kérdés megoldásáért tenni is kellene egyet-mást, hogy az üres állások feltüntetésekor a nemek szerinti megoszlást is figyelembe kellene venni...

A Sóvidék iskoláiban viszonylag kiegyensúlyozott a helyzet, a családok élete többé-kevésbé szélcsendes. Ezt viszont olyan tényezők is befolyásolják, mint a parajdi sóbánya, a korondi kerámiaüzem, a szolgáltatások, ahol főleg férfiak dolgoznak. A legtöbb házasságot a tanítók, tanárok egymás között kötötték. Az azonos életvitel, sok esetben azonos érdeklődésű kultúrunka nagy szerepet játszik az egymásratalálásban. Azonban az arány felborulása miatt nem mindenki számára járható ez az út. Az értékítéletek különösen tanügyi összejöveteleken kerülnek felszínre: a pedagógus-státustól eltérő, „alacsonyabb“ foglalkozású férfiek, feleségek mindig kisebbségi komplexussal indulnak, s bizony botránnya is kerül sor néha-néha. Ezek a pedagógusok azok, akik végképp lemondtak a kitörésről, az elvágyódásról. Az egyik tanárember „vitriolos“ véleménye szerint: már csak a kukoricatermelés és a disznóhizlalás érdekli. (Pedig semmivel sem rosszabb pedagógus, mint a többiek.)

A pedagógusok nemek szerinti megoszlása

	nő	férfi
Parajd	30	7
Korond	21	13
Felsősófalva	11	3
Alsósófalva	9	5
Fenyőkút	5	6
Pálpataka	5	5
Atyha	3	3
Békástanya	2	—
Vadasmező	1	—
Cika	1	—

A legideálisabb a helyzet Fenyőkúton, Pálpatakán és Korondon: a nők és férfiak nagyjából egyenlő arányban vannak. Pálpatakán valójában két pedagóguscsalád működik, a többi érettségizett ifjú vagy frissen végzett főiskolás. Nem rendezkedtek be családalapításra: „Majd bolond leszek itt megházasodni.“

Mit jelent a pedagógus pálya elnöiesedése a Sóvidéken? Parajdon egy lelkes, 22 éves román—magyar szakos tanárnő és egy tanítónő tanítja a táncot; a tanárnő sófalvi, ismeri a sóvidéki táncokat. Azonban a legények nem mindig jönnek józanon a próbákra, s bizony megengednek maguknak izetlen tréfákat is. Nemegyszer igazgatói segédletre van szükség a próba megtartásához. Az eredmény sincs egyenes arányban a befektetett munkával; a műkedvelők ugyanis megszokták, hogy a pedagógus a próbákon ostor legyen, mindent túlharsogó hanggal intézen, vaskos gorombaságokat is vágjon a fejükhöz, ha nem megy a munka. A kér-

dés tehát az, sikerül-e átváltoztatni a település beidegződését néhány lelkes tanárnőnek, tanítónőnek?

Még szemléletesebb az egyik magyar szakos tanárnő példája: mindig sírva jött ki az órákról, valóságos tortúra volt számára a tanítás. A kollégák, ahelyett hogy segítették volna, még támadták, hibáztatták. Végül az iskola vezetősége salamoni döntést hozott: minden órát megtart, nem törődik a ki- és bejövő, zajongó tanulókkal vagy azzal, hogy figyelnek-e, elkészítik-e a házi feladatot vagy sem. Az eredményt nem nehéz elképzelni.

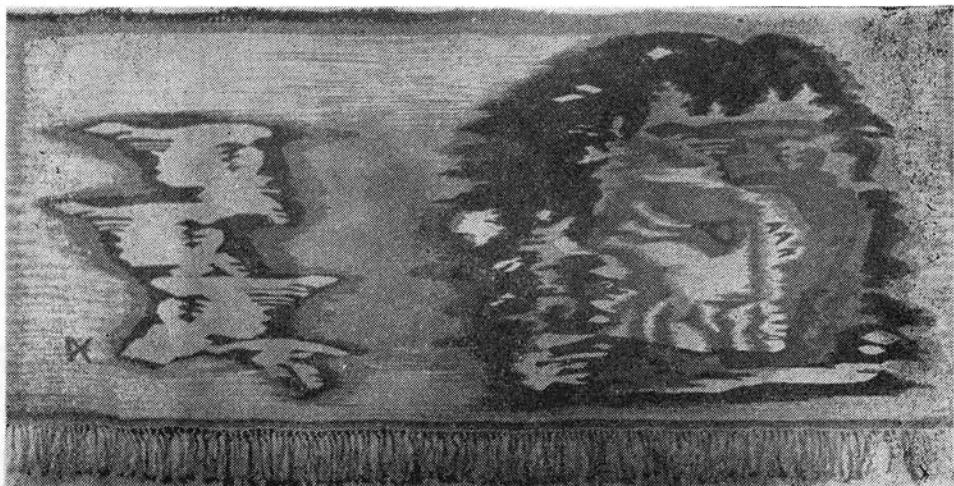
A tanyabokrokra az emberek kedvelik, igénylik az ismeretterjesztő előadást, de mit lehet tenni, ha a fizika, vegytan, biológia tanára nő? Itt a távolságokat sok-sok kilométerben számolják, az utakat erdők szegélyezik, patakok, hegyek nehezítik, az előadások viszont késő este kezdődnek s éjfél előtt érnek véget. El lehet-e várni egy fiatal lánytól, hogy ilyen körülmények közt elmenjen a művelődési házba, előadást tartson a rakétákról, a Kohoutek-üstökösről, s azután versenyt igyék-egyék a férfiakkal, mert ott ez „kötelező”? Így aztán a férfiak kulturális megterhelése sokszor halomra szaporodik, s ők konformizmussal, bezárkózással, kezdeményezőkétség-hiánnyal vádolják a nő kartársakat.

Jaj annak a pedagógusnak — bármilyen felkészült is legyen —, aki nem tud fegyelmet tartani: a falu szemében nagyon keveset jelent...

Ezért is szeretik, ha a tantestületben több a férfi: jelenlétük fegyelmet követel. Ezért kell fokozott erőfeszítéseket tennie a tanárnőnek... A magányosság, otthontalanság, fölöslegesség érzete még erősebb azoknál, akik az osztályban örökös fegyelmi gondokkal viaskodnak. Még férjük sincs, hogy adott esetben elvégezze a fegyelmezés janicsár-munkáját...

A Sövidéken is egyre szorítóbb kérdés a tanulótánpótlás. Tavalyelőtt még Tóhelyen is volt osztatlan iskola. Most már Korondra vagy Pálfalvára járnak az odavaló tanulók. Mindez azon a vidéken, ahol nemrég nagy volt a szaporulat. Szaporulat dolgában a pedagógusok sem mutatnak hagyományteremtő példát. Ritka az a pedagóguscsalád, ahol három gyerek van. A tanerők viszonylagos mozgását, elvágódását, sőt közérzetét is nagyban befolyásolják a tanulótánpótlási gondok. A hét tárgyalt településen évekkal ezelőtt is többször végeztem pályaválasztási felmérést. Ezelőtt szinte túlsúlyban volt az értelmiségi, tisztviselői pályák igénylése; az utóbbi években főleg azok a szakmák kerültek előtérbe, amelyek Székelyudvarhelyen könnyen elérhetők, akár ingázással is. A falu szaporulata szempontjából ez a kétlakiság-igénylés, esetleges otthonmaradás könnyíthet a tanulótánpótlás pillanatnyilag szorító helyzetén.

Tófalvi Zoltán

Deák Éva: Kompozíció